

ZAMAN YÖNETİMİ PROGRAMININ ETKİLİLİĞİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Asuman UĞUR¹

Ömer KUTLU²

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, ilköğretim 4, 5 ve 6. sınıflar için geliştirilen “Zaman Yönetimi Programı”nın etkililiğinin değerlendirilmesidir. Program, 2005 yılında Milli Prodüktivite Merkezi tarafından 4, 5 ve 6. sınıflarda araştırma projesi kapsamında pilot çalışma olarak uygulanmıştır. Bu programla öğrencilerin; zaman yönetimi, zamanı verimli kullanma yolları, hedef belirleyebilme, önceliklerini saptayabilme, plan yapabilme, bedensel ve zihinsel performansını denetleyebilme gibi konularda bilgi ve beceri kazanmaları amaçlanmıştır.

Programın pilot çalışmasında, uygulama 4, 5 ve 6. sınıflardan 32 olmak üzere toplam 96 öğrenci üzerinde yürütülmüştür. Çalışma her sınıf düzeyi ayrı ayrı olmak üzere her gün 3 saat süreyle 7 haftada gerçekleştirilmiştir. Program, velilere ve öğrencilere uygulanan “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Formu” ve “Zaman Yönetimi Bilgi Anketi” ile değerlendirilmiştir. Ölçme araçları program öncesinde öntest ve bitiminde sontest olarak uygulanmıştır. Ayrıca öğrencilerin kendilerini değerlendirdikleri “özdeğerlendirme formu”ndan ve “açık uçlu sorular”dan da yararlanılmıştır.

“Zaman Yönetimi Programı”nın etkililiğine bakıldığında 6. sınıflara göre, 4. ve 5. sınıflarda daha etkili olduğu görülmektedir. Öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin programa ilişkin görüşleri genel olarak olumludur. Ölçme araçlarından, veli ve öğretmen görüşlerinden elde edilen bulgular bu görüşleri destekler niteliktedir.

Anahtar Sözcükler: Zaman Yönetimi, Program Değerlendirme, Ölçme ve Değerlendirme, Etkililik.

ABSTRACT

The purpose of this research is to evaluate the effectiveness of “Time Management Program” developed for the 4th, 5th and 6th grade students in Elementary Schools. The

¹ **Asuman UĞUR**, Milli Prodüktivite Merkezi Uzman Yardımcısı.

² **Ömer KUTLU**, Yrd.Doç.Dr., Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi.

program has been supported by National Productivity Center of Turkey. The aim is to help the students acquire knowledge and skills related to topics such as; time management, methods of using time efficiently, determination of a goal, establishment of priorities, making of plans and lastly supervision of physical and intellectual performance.

This research has been implemented on 96 students; 32 of them are 4th grade students, 32 of them are 5th grade students and 32 of them are 6th grade students. The duration of this study which is performed for each class level is 7 weeks; one day in a week and three hours in a day and it is performed for each class level. The programme is evaluated as “Assessment Scale of Studying and Learning Activities” and “Time Management Information Questionnaire” which were addressed to the students and their parents. Before starting the study, a pretest and after the research a final test have been applied. Moreover, a self assessment form have been filled in and open ended questions are answered by the students.

It is realized that the effectiveness of time management program is more strong in 4th and 5th grade students. The students’, parents’ and teachers’ opinions on the program is generally positive and the findings derived from the measurement tools are in support of these opinions.

Key Words: *Time Management, Program Evaluation, Measurement and Evaluation, Effectiveness.*

1. GİRİŞ

En genel tanımıyla verimlilik, sanayi, tarım ya da hizmet sisteminin ürettiği çıktı ile bu çıktıyı yaratmak için kullanılan girdi arasındaki ilişkidir. Bu nedenle verimlilik, çeşitli mal ve hizmetlerin üretimindeki kaynakların -emek, sermaye, arazi, malzeme, enerji, bilgi- etken kullanımını diye tanımlanır. Verimlilik aynı zamanda sonuçlarla, bu sonucu elde etmek için harcanan zaman arasındaki ilişki olarak da tanımlanabilir. İstenen sonucu sağlamak için harcanan zaman azaldıkça, sistemin verimliliği artar (Prokopenko, 2003). Ayrıca sosyal boyutu ile verimlilik kavramı incelendiğinde, verimlilik artırma çabalarının temel kaynağı ve ana faktörünün insan olduğu görülür. Özellikle eğitimde, insanın değeri daha da ön plana çıkmaktadır.

Dünya, teknolojik gelişmeye paralel olarak hızla değişmekte ve her sektörde rekabeti de beraberinde getirmektedir. Bu sektörlerden biri de hiç kuşkusuz eğitimidir. Eğitimin, ekonomik kazanç sağlayarak ve halkın verim gücünü artırarak bir ülkenin gelecekteki refah

düzeyine katkıda bulunduğu, bu nedenle de insan varlığına yapılan bir yatırım niteliği taşıdığı görüşünün evrensel olarak kabul gördüğünü (Woodhall ve Serin, 1974) savunanlar vardır. Gürer (1981)'e göre de bireylerin sahip oldukları bilgi ve beceriler, bireylerde fiziki sermayeye benzer bir sermaye türü oluşturmaktadır.

Eğitimin en temel amacı, insanın bilgi ve yeteneklerini geliştirerek; zihinsel, duyuşsal ve devimsel davranışlarında değişiklik olmasını sağlamaktır. Bu değişikliği sağlayan toplumsal kurumlar okullardır. Ar ve Baykul (1983)'e göre okullar, planlı eğitim faaliyetleri yoluyla davranış değişikliklerinin gerçekleştirildiği yerlerdir. Buna göre, öğretme-öğrenme sürecinde düzenlenen etkinlikler bireylere yeni davranışların kazandırılması, kazanılmış olanlardan bazılarının geliştirilmesi ve pekiştirilmesi, bazılarının ise tamamen değiştirilmesi ve güncelleştirilmesi amacıyla gerçekleştirilir. “Eğitim faaliyetleri sonunda, amaçlanan bazı davranışlar istenen düzeyde kazanılmış, bazıları ise beklenen düzeyde kazanılmamış bazıları da hiç kazanılmamış; hatta bazı istenmeyen davranışlar dahi meydana gelmiş olabilir. Bu durum, eğitim süreci sonunda sonuçların kontrolü ihtiyacını doğurur.” (Baykul, 1997). Bu açıklamalara göre, eğitim süreci dört temel öğeden meydana gelmektedir. Birincisi, eğitimde geliştirilmesi amaçlanan bazı davranışların bulunması; ikincisi, bu amaçla bir dizi eğitim faaliyetinin düzenlenmesi; üçüncüsü, bireylerin yeni davranışlar kazanmalarının sağlanması ve dördüncüsü, bunların beklenen düzeyde kazanılıp kazanılmadığının denetlenmesidir.

Günümüzde eğitim sistemi öğrencilerin kendilerine özgü farklılıklarını (bireysel farklılıklar) tanımalarını, bu yönde değişmelerini ve gelişmelerini sağlamaya çalışmaktadır. Kendine özgü bireysel farklılıkları yönünde gelişmeye çalışan öğrencilerden; amaçlarını belirleyebilen, bu amaçlar doğrultusunda hedeflerini saptayabilen ve hedeflerine ulaşmak için planlama yapan öğrenciler bunları yapmayan öğrencilere göre daha başarılı olacaklardır.

Tüm bunların yanında, başarıya ulaşmada “zaman” kavramı son derece önemlidir ve öğrencinin başarısı zamanını nasıl kullandığına da bağlıdır. Ancak zaman depolanamayan, satın alınamayan ve sınırlı bir kaynaktır. Zamanın verimli kullanılması, bilgili, bilinçli ve istekli olmayı gerektirir. Bu nedenle zamanın nasıl daha etkili kullanılacağına ilişkin bilgi ve bilinç “zaman yönetimi eğitimi” adı verilen eğitimle öğrencilere verilebilmekte, öğrencilere zamanı yönetme konusunda yeni davranışlar kazandırılmaktadır. Zaman yönetimi “amaç ve hedeflere ulaşmak için zamanın verimli kullanılmasıdır”. Her yaş ve her meslek alanı için önemli olan zaman yönetimi, geleceğimiz olan çocuklar için çok daha önemlidir.

Çocuklar, 10-11 yaşlarından itibaren soyut kavramları somutlaştırma dönemine girerler. Piaget'in Soyut İşlemler Dönemi (Formal Operational Stage) diye adlandırılan bu dönemde, çocuk için görüş alışverişi ve tartışma çok önemlidir. Piaget, formal işlemlerin diğer insanlarla işbirliği sayesinde oluştuğunu ileri sürer. Çocuk diğer insanlarla iletişime girdiği 7-8 yaşından itibaren sosyalleşmeye, 12 yaş civarında ise sorun çözmeye başlar (Yavuzer, 1994). Bu dönemde öğrencinin bilişsel gelişim süreci temel değişiklikler göstermektedir. Piaget'e göre, bu dönemde yeni ve son derece etkin zihinsel beceriler geliştirilebilmektedir (Cüceloğlu, 1991). Bu yaş düzeyindeki öğrencilerin soyut kavramlarla ve durumlarla düşünmeye başlaması önemlidir. Programın temelini oluşturan zaman yönetimi kavramının anlaşılabilmesi ise, belirli bir soyut düşünce aşamasına gelmiş olmayı gerektirmektedir. Bu araştırma kapsamına giren öğrencilerin 10-12 yaş olarak belirlenme nedeni budur.

Milli Eğitim Temel Kanunu ile İlköğretim ve Eğitim Kanunu'na (1987) göre ilköğretim 6-14 yaşındaki çocukların eğitimini kapsayan gerekli ve zorunlu bir eğitim düzeyi olarak kabul edilmektedir. Bu düzeyin altında eğitim görenlerin yurttaşlık haklarını kullanabilme, sorumluluk yüklenme ve görevlerini yapma bakımından yetersiz kalacakları varsayılmaktadır (Ataklı,1993).

Bir okul sistemi, aileyi, öğrenciyi, öğretmeni ve okul yönetim sistemini kapsar. Aile desteği olmadan çalışmanın uygulanmasından söz edilemez. Bu nedenle çalışmanın olmazsa olmaz unsurlarından biri de ailedir. Çocukların, hedef belirleme yeteneği, plan yapma alışkanlığı kazanabilmesi ve uygun ders çalışma ortamının sağlanması için ailelerin desteği gerekmektedir. Dolayısıyla bu çalışmada; aile, öğrenci, öğretmen ve okul yöneticileri sistemin içine dahil edilmişlerdir.

1999 yılında Ankara Üniversitesi tarafından yapılan bir araştırmada, Ankara'da seçilen 1000 öğrenciden % 90'ının hedeflerini belirleme konusunda bilinçsiz oldukları ve yaşamlarında bir hedefe sahip olmadıkları sonucuna ulaşılmıştır (Yavuz, 2004). Yukarıda sözü edilen araştırma bize, öğrencilerin yaşamlarında hedef belirleme konusunda desteğe gereksinimleri olduğunu göstermektedir. Bu proje ile bu destek verilmeye çalışılmaktadır. Eğitim-öğretim sürecinde, öğrencinin başarılı olabilmesinin önemli etkenlerinden bir tanesi öğrencinin temel yaşam becerileri (okuduğunu anlama, sorun çözme, eleştirel düşünme, zamanı etkili kullanma, yaratıcı düşünme vb.) konusunda donanımlı olmasıdır. Bu araştırma, öğrencinin hem okul başarısına hem de yaşam kalitesine katkı getirici donanıma zemin

oluşturmak ve yukarıdaki düşünceleri, çabaları geliştirmek için tasarlanmıştır. Bu amaçla ilköğretim okullarının 4, 5 ve 6. sınıflarında okuyan 10-12 yaş grubu öğrenciler için bir “Zaman Yönetimi Programı” geliştirilmiş ve çalışma bu gruplar üzerinde yürütülmüştür.

Çalışma, belirlenen sınıf düzeyindeki öğrencilerin hedeflerini belirleyebilmelerini ve bu hedeflere ulaşmak için önceliklerini saptayabilmelerini ve planlama yapabilmelerini sağlayabilmelerini amaçlamaktadır. Çalışma ilköğretim 4, 5 ve 6. sınıf öğrencileri için geliştirilen “Zaman Yönetimi Programı”nın öğrencilerin ders çalışma alışkanlıkları üzerinde ne derece etkili olduğunu ortaya koymak için yapılmıştır. Kısaca bu çalışma hem bir program geliştirme (Zaman Yönetimi Programı) hem de bu programın etkililiğinin değerlendirilmesi çalışmasıdır. Çalışma bu haliyle, ileride yapılacak asıl uygulamalar için bir deneme (pilot) çalışma olarak düşünülmüştür. Uygulama sonunda elde edilen bulgulara göre hem “Zaman Yönetimi Programı” hem bu programın etkililiğini değerlendirmede kullanılan ölçme araçları yeniden gözden geçirilecek ve asıl uygulama için hazır duruma getirilecektir.

2. ZAMAN YÖNETİMİ KAVRAMI

Soyut bir kavram olan zaman, çoğaltılamayan, satın alınamayan, depolanamayan ve her insanın eşit olarak sahip olduğu tek kaynaktır (Türkel, 1999). Zaman bir kaynak olduğuna göre bu kaynağın verimli kullanımı önemlidir. Zamanı verimli kullanmak; sahip olunan her dakikayı, belli bir amaç doğrultusunda planlayarak kullanmaktır ve bu da özellikle başarı için oldukça önemlidir.

Zamanı verimli kullanma isteğinin, çoğunlukla erişkin insanlarda görülen bir davranış biçimi olduğu bir gerçektir. Ancak ilkel de olsa çocuklarda zaman kavramının beş yaşından itibaren gelişmeye başladığını bilmemiz yetişkinlerde bunun ne kadar anlamlı ve önemli olduğunu algılamamızı sağlar (Yörükoğlu, 1993). Çünkü erişkinlerde sorumluluk duygusuyla beraber sorumluluk alanlarının artması bu sorumluluk alanlarının planlanması gerekliliğini ortaya çıkarır. Ancak zamanı verimli kullanmak toplumsal bilinçle ilgili ve kültürden kültüre değişen bir olgudur. Ülkemizde bu konuda yapılan çalışmalar oldukça yenidir. Ayrıca bu olgu kültürel bir konu olduğu için bireylere çok küçük yaşlardan itibaren bu bilinç verilmelidir.

Bu bilinç kişilerde davranış değişikliğini gerektirdiğinden bireyin küçük yaşlardan itibaren zamanı verimli kullanması konusunda eğitilmesi gerekir. Eğitim, çocuk üzerinde önemli bir etkisi olan ve toplumsallaşmayı sağlayan kurum olarak okul tarafından

sağlanmalıdır. Çünkü eğitimin en temel amacı, bireyin davranışlarında (bilgi ve becerilerinde) kendi yaşantısı yoluyla değişiklik olmasını sağlamaktır (Ertürk, 1979).

Çalışmanın başarısı açısından öğrenci eğitiminin yanı sıra veli, öğretmen ve okul yöneticilerinin de konu üzerine bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Ayrıca düzenli toplantılarla, çocuğun zaman yönetimi konusundaki gelişimi, bilinçlenme düzeyi ailesiyle tartışılmalı ve konu hakkında bilgi alışverişinde bulunulmalıdır.

En genel tanımıyla zaman yönetimi; amaç ve hedeflere ulaşmak için zamanı verimli kullanmaktır. Zamanı yönetebilmek için, kişi önce bu konuda istekli olmalı ve kendisine yardımcı olacak yeni alışkanlıklar kazanabilmelidir. Özellikle öğrenciler açısından, ders için ayrılacak zamanın gereksiz tüketilmemesi düşüncesi başarı ve sorumluluk adına çok önemlidir. Böyle bir düşünce, öğrencinin verimli ve kaliteli çalışmasına dolayısıyla zamanı verimli kullanmasına neden olacaktır. Bunun yanı sıra günümüzde özellikle eğitim sektöründe artan ve değişen rekabet koşulları zamanı geri döndürülemeyen maliyet ögesi olarak tanımlanmaktadır. Zamanı verimli kullanmak için kazanılması gereken alışkanlıkların bazıları; amaç belirlemek, plan yapmak, öncelikleri belirlemek olarak sıralanabilir.

Eğitimin amacı içinde yer alan öğrenmek, gelişmek demektir. Her anababa ve öğretmenin amacı; başarılı, kişilikli, sorumluluğunu bilen çocuklar yetiştirmektir. Günümüzde eğitim sisteminin gereği, rekabet çok büyük boyutlara ulaşmıştır. Günümüzde ülkemizdeki özel ilköğretim okulu sayısı 676, 2004-2005 eğitim-öğretim yılında, ilköğretim çağındaki öğrenci sayısı 10.565.389'dur (MEB, 2005).

Öğrenciler çok küçük yaştan itibaren bir sınavdan diğerine koşar hale gelmişlerdir. Bu durum çocuğun yaşlılarıyla yarışır durumda olmasına neden olmakta ve bu durum yoğun sınav kaygısına ve dolayısıyla az da olsa başarısızlığa yol açmaktadır. Çocuğa yapılan “çok çalışmalısın”, “ders çalış” baskısı onun kaygısını daha da artıracaktır. Çok çalışmak verimli çalışmak değildir. Oysa küçük yaştan itibaren çocuğa sorumluluk verilerek, hedef belirlemesine yardım etmek, plan yapma alışkanlığı kazandırmak, önceliklerini belirlemesini sağlamak ve verimli ders çalışma tekniklerini öğretmek başarısını ve kişiliğini olumlu etkileyecektir.

Günümüzde aile yapısı, ataerkil aileden çocuk erkil diyebileceğimiz, çocuğun isteklerine göre işleyen aileye geçmiş bulunmaktadır (Yörükoğlu, 1993). Çocuk merkezli aileler oluşturmaktayız. Çocuklarımızın her istediğini yaparak hatta onlar istemeden bütün

olanakları onlara sunarak onları mutlu ettiğimizi düşünüyorum. Ancak sorumluluk vermeden, her şeyi vermek, doyumsuz, mutsuz çocuklar yetiştirmemize neden olmaktadır.

Çocuğun başarısında; hedef belirleyebilme yeteneğinin olması, günlük plan yapabilme alışkanlığının bulunması, düzenli ders tekrarı yapması, güdüsünün yüksek olması, uygun çalışma ortamına sahip olması, erteleme alışkanlığından vazgeçmesi, düzenli olabilmesi, sınav kaygısıyla baş edebilmesi, öz disiplin kazanabilmesi, gerektiğinde televizyona hayır diyebilmesi, derslerini tekrar etmesi, okuduğunu anlayabilmesi ve düzenli not tutma alışkanlığı önemli yer tutar (<http://a54.sitemynet.com/verimlidere.htm>). Bu çalışma, çocuklara yeni alışkanlıklar kazandırılarak, sorumluluk bilinci geliştirilerek başarılarının artmasına yönelik uygulama çalışmasıdır.

Eğitim-öğretim sürecinde, öğrencinin başarılı olabilmesinin önemli etkenlerinden bir tanesi öğrencinin temel yaşam becerileri (okuduğunu anlama, sorun çözme, eleştirel düşünme, zamanı etkili kullanma, yaratıcı düşünme vb.) konusunda donanımlı olmasıdır. Bu araştırma, öğrencinin hem okul başarısına hem de yaşam kalitesine katkı getiren donanıma zemin oluşturmak ve yukarıdaki düşünceleri, çabaları geliştirmek için tasarlanmıştır. Bu amaçla ilköğretim okullarının 4, 5 ve 6. sınıflarında okuyan 10-12 yaş grubu öğrenciler için bir “Zaman Yönetimi Programı” geliştirilmiş ve çalışma bu gruplar üzerinde yürütülmüştür.

Çalışma, belirlenen sınıf düzeyindeki öğrencilerin hedeflerini belirleyebilmelerini ve bu hedeflere ulaşmak için önceliklerini saptayabilmelerini ve planlama yapabilmelerini sağlayabilmelerini amaçlamaktadır. Çalışma ilköğretim 4, 5 ve 6. sınıf öğrencileri için geliştirilen “Zaman Yönetimi Programı”nın öğrencilerin ders çalışma alışkanlıkları üzerinde ne derece etkili olduğunu ortaya koymak için yapılmıştır. Kısaca bu çalışma hem bir program geliştirme (Zaman Yönetimi Programı) hem de bu programın etkililiğinin değerlendirilmesi çalışmasıdır. Çalışma bu haliyle, ileride yapılacak asıl uygulamalar için bir deneme (pilot) çalışma olarak düşünülmüştür. Uygulama sonunda elde edilen bulgulara göre hem “Zaman Yönetimi Programı” hem bu programın etkililiğini değerlendirmede kullanılan ölçme araçları yeniden gözden geçirilecek ve asıl uygulama için hazır duruma getirilecektir.

3. ARAŞTIRMA PROBLEMİ

10-12 yaş grubu ilköğretim 4, 5 ve 6. sınıf öğrencileri için geliştirilen “Zaman Yönetimi Programı” öğrencilerin ders çalışma alışkanlıkları üzerinde etkili midir?

Bu probleme dayalı olarak oluşturulan alt problemler ise sırasıyla şöyledir:

1. Araştırmaya katılan öğrenci grubunun çalışma ortamına ve okuma materyallerine ilişkin özellikleri nelerdir?
2. Araştırmaya katılan öğrenci grubu sınıf düzeylerine göre evde hangi etkinlikleri yapmaya önem vermektedir?
3. “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”nun güvenilirliği ve geçerliliği nasıldır?
4. 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar bir fark var mıdır?
5. “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest puanları kontrol edildiğinde, öğrencilerin sontest puanları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?
6. “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Veli Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar bir fark var mıdır?
7. Öğrencilerin program sonunda kendilerini değerlendirdikleri “Özdeğerlendirme Formu”na verdikleri yanıtların dağılımı nasıldır?
8. Öğrenciler, veliler ve öğretmenler program sonunda sorulan açık uçlu sorularla programı nasıl değerlendirmişlerdir?

4. YÖNTEM

4.1. Araştırma Modeli

Bu araştırma “Zaman Yönetimi Programının Geliştirilmesi ve Etkililiğinin Değerlendirilmesi”ni amaçlamaktadır. Bu amaç için geliştirilmiş olan ölçme araçlarından elde

edilen veriler gerekli istatistiksel tekniklerle çözümlenecek ve bulgular betimlenecektir. Araştırma yalnızca belirlenen öğrenci grupları üzerinde pilot çalışma olarak yürütülmüştür.

4.2. Araştırma Grubu

Araştırma grubu, 2004-2005 eğitim yılında öğretimini sürdüren Ankara ili Çankaya ilçesinde bulunan bir devlet ilköğretim okulunun 4, 5 ve 6. sınıflarında okuyan 96 öğrenci, bu öğrencilere ait 46 veli ve ilgili öğretmenlerden oluşmaktadır. Araştırma grubu, ilgili sınıf düzeyleri arasından rastlantısal yolla belirlenmiştir. Öğrencilerin sınıf düzeylerine dağılımı Çizelge 1’de verilmiştir.

Çizelge 1. Öğrencilerin Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımı

Sınıf Düzeyi	N
4	32
5	32
6	32
Genel Toplam	96

4.3. “Zaman Yönetimi Programı”nın Geliştirilmesi

Çalışmanın en önemli parçalarından birini “Zaman Yönetimi Programı”nın geliştirilmesi süreci oluşturmuştur. Program, ilköğretim 4, 5 ve 6. sınıfta okuyan 10-12 yaşlar arası öğrenci grubu için hazırlanmıştır. Konuyla ilgili gerekli alanyazın taramalarından sonra programın geliştirilmesinde genel olarak dört aşama izlenmiştir:

1. Programın kazanımlarını, temel amaç ve değerlerini oluşturmak için yapılmış olan bu tür çalışmaları incelemek,
2. Programın kazanımlarını, amaç ve değerlerini tanımlamak,
3. Eğitim süreçlerini oluşturacak etkinlikleri ve içeriği yazmak,
4. Program taslağının hem geliştirilme amacına uygunluğu hem eğitim sürecinde uygulanabilme özellikleri bakımından uygunluğu konusunda değerlendirilmek üzere uzman görüşüne sunmak.

4.3.1. Programın Temel Amaç ve Kazanımlarını Oluşturmak İçin Yapılmış Olan Bu Tür Çalışmaları İncelemek

10-12 yaş grubu çocuklar için geliştirilecek olan “Zaman Yönetimi Programı”nın temel amaçlarını ve kazanımlarını oluşturmak için öncelikle alanyazın taraması yapılmış ve konuyla ilgili kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Özellikle (Josephs, 1994; Allan, 1999; Lakein, 1997; Mackenzie, 1987; Scoot, 1997; Smith, 1998) kaynaklardan yararlanılmıştır. Bu kaynaklar daha çok yetişkin gruplara yönelik hazırlandığı için, 10-12 yaş grubu öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun düşecek amaçların ve kazanımların belirlenmesi yoluna gidilmiştir.

Programın amaçları aşağıdaki gibi belirlenmiştir: Öğrencilere;

1. Projenin genel kazanımları doğrultusunda anlayış kazandırmak,
2. Zaman yönetimi konusunda bilgiler sağlamak,
3. Zaman yönetimi konusunda öğrendiklerini yaşamlarında kullanmalarını sağlayacak örnek durumlar hazırlamak,
4. Okul başarılarını artırmada zaman yönetiminin etkilerini göstermek,
5. Kişisel gelişimlerini artıracak yöntemler sunmak,
6. Yaşam kalitelerini artırmada destek olmak.

Programın kazanımları ise şunlardır:

1. Zaman yönetimi konusunda genel bir anlayış kazandırmak,
2. Zamanın nasıl harcandığı konusunda katılımcıları bilinçlendirmek
3. Zamanın verimli kullanımıyla başarıya ulaşılacağı anlayışını kazandırmak,
4. Zamanın kontrol edilebilir olduğu bilincini kazandırmak,
5. Zamanı verimli kullanmak için neler yapılması gerektiği konusunda anlayış kazandırmak,
6. Hedef belirleme konusunda genel anlayış kazandırmak,
7. Hedef belirlerken nelere dikkat edilmesi konusunda anlayış kazandırmak,
8. Hedeflerin nasıl olması gerektiği konusunda anlayış kazandırmak,
9. Hedef belirleme alışkanlığı kazandırmak,
10. Öncelik belirlemek konusunda genel bir anlayış kazandırmak,

11. Öncelik belirlemenin öneminin bilinmesini sağlamak,
12. Öncelik belirleme konusunda alışkanlık kazandırmak,
13. Acil ve önemli kavramları konusunda katılımcılara bilinç kazandırmak,
14. Planlamanın önemi konusunda genel bir anlayış kazandırmak,
15. Plan yaparken izlenmesi gereken yol ve yöntemler konusunda bilinç oluşmasını sağlamak,
16. Plan çeşitleri konusunda genel anlayış kazandırmak,
17. Plan yapma alışkanlığı kazandırmak,
18. Bedensel ve zihinsel performans konusunda genel bir anlayış kazandırmak,
19. Performans çevrimlerine göre önemli işlerin öncelikli yapılması konusunda anlayış kazandırmak.

4.3.2. Programın İçeriğini Oluşturmak

“Zaman Yönetimi Programı”nın içeriğini oluşturan temel kavramlar, konular ve uygulama süreleri aşağıda verilmiştir.

Çizelge 2. Zaman Yönetimi Eğitim Programındaki Temel Kavram ve Konular

Kapsam (İçerik)	Süre (Saat)
A- Zaman Yönetimi Nedir? Neden Önemlidir?.....	5
a- Zaman Yönetimi Nedir?	
b- Zaman Yönetimi Neden Önemlidir?	
c- Zamanı Verimli Kullanmak İçin Neler Yapılmalı?	
1- Hedef Belirlemenin Önemi	5
1.1. Hedef Nedir?	
1.2. Hedef Belirlerken nelere dikkat edilmeli?	
1.3. Hedefler Nasıl Olmalı?	
1.4. Hedef Belirlemek Neden Önemlidir?	
2- Öncelik Belirlemek.....	4
2.1. Öncelik Belirlerken Ölçütler Nelerdir?	
2.1.1. Önemli	
2.1.2. Acil	
3- Planlama	6
3.1. Plan Nedir?	
3.2. Planlama Neden Önemlidir?	
3.3. Planlamayı Neden Reddederiz?	
3.4. Plan Yaparken İzlenecek Yol ve Yöntemler	

3.5. Plan Çeşitleri	
3.6. Bedensel ve Zihinsel Performans Çevrimleri	
B- Zaman Yönetimini Engelleyen Nedenler ve Çözüm Yolları	10
a- Organize Olamamak	
b- Erteleme Alışkanlığı	
c- Disiplinsizlik	
d- Stres	
e- Motivasyon Eksikliği	
f- Çalışma Ortamı	
g- Televizyon	
C- Verimli Ders Çalışma Yöntemleri	6
a- Tekrar ve Önemi	
b- Okuduğunu Anlama	
c- Not Tutma	
Toplam	36

4.3.3. Eğitim Süreçlerini Oluşturacak Etkinlikleri Hazırlamak

Program kapsamında, programın kazanımlarına ve içeriğine uygun olarak her alt konu için ayrı ayrı olmak üzere etkinlikler hazırlanmıştır. Etkinliklerin ayrıntıları Ek 3'te verilmiştir. Aşağıda etkinlikler listesi görülmektedir.

1. Kendi Zaman Kronolojim
2. Zaman Çizgim
3. Zamanım Nasıl Geçiyor?
4. Yapmaktan Hoşlandıklarım (Boş Zaman Etkinlikleri)
5. Zamanı Kullanma Konusunda İstekli miyiz? Neden?
6. Günlük, Aylık, Yıllık Hedef Belirleyelim
7. Hayalimdeki Meslekler. (Neden Bu Meslek?)
8. Olmak İstiyorum
9. Hedef Belirleyelim
10. Hedefime Ulaşmak İçin Öncelikle Yapmam Gerekenler. (Örnek Hedef Tablosu)
11. Zaman Makinesi
12. Günümüzü Planlayalım

13. Hangi Kategorideyim?
14. Mehmet’i Tanıyor musunuz?
15. Bugünün İşini Yarına Bırakma
16. Sorumluluklarımız
17. Sorumlu Kim?
18. Sınav Zamanı
19. Motive Olmam İçin
20. Çalışma Odam
21. En Sevdiğim Program
22. Öğrenmenin Önemi
23. Kırk Kelimelik Hafıza Egzersizi

4.3.4. Program Taslağını Hem Geliştirilme Amacına Uygunluğu Hem Eğitim Sürecinde Uygulanabilme Özellikleri Bakımından Uygunluğu Konusunda Değerlendirilmek Üzere Uzman Görüşüne Sunmak

Hazırlanan program taslağı, 10-12 yaş grubu öğrencilerin gereksinimlerine uygunluğu, içerik ve etkinliklerin amaçlara, kazanımlara uygunluğu bakımından değerlendirilmek üzere bir grup uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanlar, gelişim psikolojisi, ölçme ve değerlendirme, program geliştirme ve okul yönetimi konusunda çalışan akademisyenlerdir. Uzmanlardan programı her yönüyle eleştirmeleri, önerdikleri katkıları yazılı olarak belirtmeleri istenmiştir. Uzman gruptan genel olarak olumlu geribildirimler alınmıştır. Bu uzmanlardan gelen değişiklik önerileri titizlikle incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır.

Taslak program, uygulanmadan önce ilköğretimde görev yapan bazı rehber öğretmenlerin de görüşüne sunulmuştur. Son olarak dil denetiminden geçirilen program uygulamaya hazır duruma getirilmiştir.

4.4. Programın Uygulanması

“Zaman Yönetimi Programı”nın başarıyla uygulanmasında rol oynayan önemli etkenlerden biri de, programın yürütüleceği grubun programın ne olduğuyla ilgili bilgi sahibi olmasıdır. Bu nedenle program uygulanmadan önce öğrencilere, onların velilerine ve öğretmenlere tanıtılmıştır. Tanıtım sürecinde programın temel amaçları ve kazanımları üzerinde durulmuş ve paydaşlardan neler beklendiği vurgulanmıştır. Bu süreçte aşağıdaki aşamalar izlenmiştir:

1. Program öncelikle okulun yöneticilerine ve öğretmenlerine tanıtılmıştır. Yöneticilerden gerekli uygulama koşullarının sağlanması, hem öğretmenlerle hem de velilerle kurulacak iletişimde çalışmaya destek olmaları istenmiştir. Öğretmenlerden ise, program süresince, öğrencideki değişiklikleri ve gelişmeleri izleyici ve destekleyici yönde davranmaları, çıkabilecek olası aksaklıkları anında paylaşmaları istenmiştir.

2. Program bir hafta sonu toplantısıyla velilere tanıtılmıştır. Programın temel öğrenme çıktıları vurgulanarak velilerden çalışmaya destek olmaları, çocuklarının eve getirecekleri yeni çalışmalar konusunda onları güdülemeleri ancak onlar adına bir çalışma yapmamaları gerektiği vurgulanmıştır. Toplantı tarihinin oldukça erken bir sürede duyurulmuş olmasına rağmen, toplantıya yeteri kadar katılım olmadığı dikkat çekmiştir.

3. Program son olarak öğrencilere tanıtılmış ve onlarla ne tür çalışmaların yapılacağı ve bu çalışmanın sonunda kendilerinin neler kazanacağı vurgulanmıştır. Program bu tanışma toplantısından itibaren 4, 5 ve 6. sınıflar düzeyinde günde bir saat olmak üzere, yedi hafta süreyle uygulanmıştır.

4.5. Veri Toplama Araçları

Araştırmada kullanılacak ölçme araçları uygulanan “Zaman Yönetimi Programı”nın etkililiğini değerlendirmek amacıyla oluşturulan problem ve alt problemler dikkate alınarak geliştirilmiştir. Bu çalışmada verileri toplamak için geliştirilen ölçme araçları şunlardır (Ek 4):

a. Programın uygulanması sürecinde, çalışma grubunda yer alan bireylere ait kişisel bilgilerin ve zaman yönetimini kullanmada etkili olduğu düşünülen etkenlerin belirlenmesi yoluna gidilmiş ve bu amaçla “Zaman Yönetimi Programı Öğrenci Anketi” ve “Zaman Yönetimi Programı Veli Anketi” geliştirilmiştir.

b. Öğrencilerin zaman yönetimini derslerini çalışmaya başlamadan önce, çalışırken ve çalışmanın bitiminde öğrenmelerini gerçekleştirme konusunda ne derece kullandıklarını belirlemek amacıyla “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu” hazırlanmıştır. Öğrenci formunda yer alan maddelerin ifadeleri veliye göre uyarlanarak veli formu elde edilmiştir.

c. Öğrencilerin “Zaman Yönetimi Programı”nın uygulanması sırasındaki çalışmalara katılmaları ve bu çalışmalardan yararlanma konusundaki algılarını fark etmeleri önemli

görülmüş ve bu amaçla çalışmanın bitiminde öğrencilerin kendini değerlendirebilmeleri için özdeğerlendirme formu hazırlanmıştır.

d. Çalışmanın bitiminde, “Zaman Yönetimi Programı”nı öğrencilerin ve velilerin genel olarak nasıl değerlendirdiklerini anlamak için açık uçlu sorular kullanılmıştır.

Öğrencilere;

Çalışmadan neler öğrendim?

Çalışma sırasında beni en çok neler zorladı?

Çalışmadan edindiğim hangi bilgileri yaşantımda kullanabilirim?

Velilere ise;

Çalışma sonunda çocuğunuzda ne tür değişiklikler gözlemlediniz?

Çalışma boyunca çocuğunuz en çok nelerden mutlu oldu?

Çocuğunuz çalışmadan edindiği hangi bilgileri yaşantısında kullanabilir? soruları sorulmuştur.

4.6. Verilerin Toplanması

Çalışmaya, velilere programın tanıtıldığı toplantıdan sonra başlanmıştır. Velilere ve öğrencilere “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Ölçeği” ile Zaman Yönetimi Bilgi Toplama Anketi öntest olarak uygulanmıştır. Aynı formlar, yedi hafta süren programın bitiminde sontest olarak uygulanmıştır. Ayrıca çalışmanın bitiminde öğrencilere, programdaki çalışmalarını değerlendirdikleri “Özdeğerlendirme Formu” ve açık uçlu sorular da sorulmuştur.

4.7. Verilerin Çözümlemesi

Verilerin çözümlemesi işlemleri alt problemler dikkate alınarak yapılmıştır. Bunun için 1., 2., 7. ve 8. alt problemler için frekans ve yüzdelerden; 3. alt problemdeki güvenilirlik katsayısı için Cronbach Alfa Güvenirlik Katsayısı formülünden, 4. ve 6. alt problemler için t - testi istatistiğinden ve 5. alt problem için kovaryans analizi (ANCOVA) tekniğinden yararlanılmıştır. Bu çözümleme işlemleri istatistik paket programlarından yararlanılarak yapılmıştır.

Çözümleme işlemlerinden elde edilen sonuçlar, “Bulgular ve Yorumlar” bölümünde alt problemlere göre verilmiştir.

5. BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde araştırmanın bulgularına ve elde edilen bulgulara dayalı yorumlara yer verilmiştir. Okuyucuya kolaylık olması bakımından araştırmanın alt problemlerine dayalı bir sıra izlenmiş ve problem cümleleri tekrar yazılmıştır.

1. Alt Problem: *Araştırmaya katılan öğrenci grubunun çalışma ortamına ve okuma materyallerine ilişkin özellikleri nelerdir?*

Çalışma kapsamına giren öğrencilerin çalışma ortamına ilişkin bazı özellikleri Tablo 3'te verilmiştir.

Çizelge 3. Öğrencilerin Çalışma Ortamına İlişkin Özellikleri

	Evet		Hayır	
	Frekans	%	Frekans	%
1. Evinizde bilgisayar var mı?	77	75	23	22
2. Evinize günlük olarak gazete alınıyor mu?	68	66	32	31
3. Evinizde okul kitapları dışında size ait kitaplar var mı?	98	96	2	2
4. Evinizde size özel çalışma masası var mı?	95	92	5	5
5. Evinizde size özel odanız var mı?	82	80	17	17

Çizelge 3'ten de görüleceği gibi, öğrencilerin çalışma ortamına ilişkin olanakları genellikle iyi düzeydedir. Öğrencilerin % 80'i özel bir odaya, % 92'si çalışma masasına ve % 96'sı da kendisine ait özel kitaplara sahiptir. En düşük yüzde, % 66 ile eve giren gazete sayısındadır. Öğrencilerin evlerinde bulunan kitap sayıları ise Çizelge 4'te verilmiştir.

Çizelge 4. Öğrencilerin Evlerindeki Kitap Sayıları

	0-10 Kitap	11-25 Kitap	26-100 Kitap	101-200 Kitap	200'den Fazla Kitap	Toplam
1. Evinizde yaklaşık olarak kaç tane kitap var?	4	14	37	25	23	103
2. Evinizde yaklaşık olarak kaç tane çocuk kitabı var?	28	38	24	11	2	103

Çizelgeden de görüleceği gibi, grubun % 75'inin evinde 11 ile 200 arası kitap bulunmaktadır. Öğrencilerin kendilerine ait çocuk kitap sayısı ise daha azdır. Çizelgeye göre, öğrencilerin % 80'inin evinde 1 ile 100 arasında çocuk kitabı bulunmaktadır. Ancak genel olarak öğrencilerin evlerindeki çocuk kitap sayısının 1 ile 25 arasında toplandığı görülmektedir.

2. Alt Problem: *Araştırmaya katılan öğrenci grubu sınıf düzeylerine göre evde hangi etkinlikleri yapmaya önem vermektedir?*

Çalışma kapsamına giren 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin evde yaptıkları etkinliklere ilişkin bazı özellikleri Çizelge 5, 6, ve 7'de verilmiştir.

Çizelge 5. 4. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Etkinliklerin Dağılımı

Etkinlikler	Hiç (%)	Az (%)	Orta (%)	Çok (%)	Ort.
Televizyon Seyretmek	3,03	57,6	30,3	9,1	2,45
Spor Yapmak	0	24,2	54,5	21	2,97
Gazete, dergi okumak	0	18,2	45,5	36	3,18
Arkadaşlarla gezmek	15,2	42,4	30,3	9,1	2,27
Ders çalışmak	0	3,1	36,4	61	3,58
Müzik dinlemek	3,1	39,4	33,3	24	2,79
Uyumak, dinlenmek	3,1	12,1	48,5	36	3,18
Bilgisayarla oyun oynamak	15,2	63,6	15,2	6,1	2,12
Sinema, tiyatro vb. gitmek	3,1	12,1	81,8	3	2,85

Çizelge 5, 4. sınıf öğrencilerinin verilen etkinlikleri ne derece yaptıklarına ilişkin yüzde dağılımları göstermektedir. Buna göre 4. sınıf öğrencilerinin en önemli gördüğü etkinlikler; öncelikle ders çalışmak, sonra gazete, dergi okumak ve uyumak, dinlenmek gelmektedir. Öğrenciler, en az yaptığı etkinlikleri ise bilgisayarla oyun oynamak ve arkadaşlarıyla gezmek olarak belirtmişlerdir.

Çizelge 6. 5. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Etkinliklerin Dağılımı

Etkinlikler	Hiç (%)	Az (%)	Orta (%)	Çok (%)	Ort.
Televizyon Seyretmek	11,4	45,7	31,4	11,4	2,43

Spor Yapmak	11,4	8,57	14,3	65,7	3,34
Gazete, dergi okumak	5,71	25,7	34,3	34,3	2,97
Arkadaşlarla gezmek	5,71	25,7	40	25,7	2,80
Ders çalışmak	0	5,7	40	54,3	3,49
Müzik dinlemek	8,57	28,6	14,3	48,6	3,03
Uyumak, dinlenmek	0	25,7	40	34,3	3,09
Bilgisayarla oyun oynamak	17,1	34,3	31,4	17,1	2,49
Sinema, tiyatro vb. gitmek	2,86	22,9	40	34,3	3,06

Çizelge 6'ya göre 5. sınıf öğrencileri en çok ders çalışmaya ve spor yapmaya dayalı etkinliklere önem vermektedirler. Öğrencilerin en az önem verdiği etkinlikler ise televizyon seyretmek ve bilgisayarla oyun oynamaktır.

Çizelge 7. 6. Sınıf Öğrencilerinin Yaptıkları Etkinliklerin Dağılımı

Etkinlikler	Hiç (%)	Az (%)	Orta (%)	Çok (%)	Ort.
Televizyon Seyretmek	15,6	50	31,3	3,1	2,22
Spor Yapmak	12,5	18,8	25	44	3,00
Gazete, dergi okumak	6,3	9,4	56,3	28	3,06
Arkadaşlarla gezmek	12,5	43,8	28,1	16	3,47
Ders çalışmak	0	0	18,8	81	3,81
Müzik dinlemek	18,8	37,5	6,3	6,3	2,31
Uyumak, dinlenmek	3,1	3,1	37,5	53	3,34
Bilgisayarla oyun oynamak	43,8	25	25	6,3	1,94
Sinema, tiyatro vb. gitmek	3,1	34,4	21,9	41	3,00

Çizelge 7'ye göre 6. sınıf öğrencilerinin önemli gördüğü etkinliklerin başında ders çalışmak, arkadaşla gezmek ve uyumak, dinlenmek gelmektedir. Öğrencilerin en az önem verdiği etkinlikler ise bilgisayarla oyun oynamak, televizyon seyretmek ve müzik dinlemektir. Özellikle 6. sınıflarda diğer 4. ve 5. sınıftaki öğrencilere göre bilgisayarla oyun oynamayı daha az önem gösterdikleri görülmektedir.

Çizelge 5, 6 ve 7'ye göre öğrencilerin genel olarak önemli gördükleri ve yapmayı tercih ettikleri etkinlikler ders çalışmak, arkadaşlarla gezmek, uyumak ve dinlenmek iken

öğrencilerin daha az önemli gördükleri etkinlikler ise bilgisayarla oynamak, televizyon seyretmek ve müzik dinlemek olarak belirlenmiştir. Araştırma bulguları bu sonuçlara işaret etse de, bu yaş çocuklarının toplumsal ve bireysel gelişim özellikleri dikkate alındığında, öğrencilerin yanıtlara düşündükleri yönde değil, beklenen yönde yanıt verdikleri düşünülmektedir. Bu durum öğrencilerin; öğretmenlerinin, ailelerinin ve genel olarak toplumun beklentilerine uygun davrandıklarını göstermektedir. Araştırma bulgularından bu yoruma doğrudan ulaşmak mümkün görünmemektedir. Bu yorumun, bu alanda yapılacak yeni araştırmalarda bir alt problem olarak ele alınması yerinde olacaktır.

4. sınıf öğrencilerinin daha az önemli gördüğü “arkadaşla gezmek” etkinliği 6. sınıf öğrencilerinin en önemli gördüğü etkinlik olarak görülmektedir. Bu durum, 6. sınıf öğrencilerinin ergenlik dönemine girmeye başlamalarının bir sonucu olarak ifade edilebilir.

3. Alt Problem: *“Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”nun güvenilirliği ve geçerliliği nasıldır?*

“Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu” benzer özelliklere sahip bir öğrenci grubu (N= 90) üzerinde uygulanmış ve bu gruptan elde edilen puanlara ilişkin güvenilirlik, Croanbach Alfa Güvenirlik Katsayısı ile hesaplanmış ve bu katsayı 0,87 olarak bulunmuştur. Bu değer, formda yer alan maddelerin aynı özelliği ölçtüğü, ölçme aracına karışan tesadüfi hataların az olduğu ve bireylerin ölçülen özellikler bakımından birbirine benzer oldukları biçiminde yorumlanmıştır.

“Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”nun geçerliliği uzman görüşleri alınarak sağlanmıştır. Bunun için ölçme ve değerlendirme, gelişim psikolojisi ve rehberlik alanında çalışan akademisyenlerden yararlanılmıştır. Bu uzmanlara; geliştirilen formun “Zaman Yönetimi Programı”na, çalışma kapsamına giren öğrencilerin sınıf ve yaş düzeyi ve formda yer alan maddelerin ölçmek istediği özelliğe uygunluğu açılarından değerlendirmeleri istenmiştir. Uzmanlar formda bulunan bazı maddelerin ifadelerinin düzeltilmesini önermişler, bunun dışında formun uygun olduğu konusunda görüş bildirmişlerdir.

4. Alt Problem: *4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark var mıdır?*

“Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”nun, sınıf düzeylerine ve öğrenci sayılarına göre, öntest-sontest puanlarına ilişkin aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Çizelge 8’de verilmiştir.

Çizelge 8. Öğrencilerin Öntest - Sontest Puanlarına İlişkin İstatistikler

Sınıf Düzeyi	N	Öntest		Sontest	
		X	S	X	S
4	32	165	12,1	174	11,3
5	32	156	16,4	163	15,6
6	32	158	30,1	159	18,9
Genel Toplam	96	160	21,3	165	16,7

Çizelgeye bakıldığında, sınıf düzeylerine göre öntest aritmetik ortalamalarının genel olarak birbirine yakın olduğu görülmektedir. Öntest puanları açısından 5. ve 6. sınıf öğrencilerinin, 4. sınıf öğrencilerine göre puanlarının birbirine daha yakın olduğu dikkat çekmektedir. 7 haftalık eğitim biter bitmez uygulanan sonteste göre, özellikle 4. ve 5. sınıf öğrencilerinin puanlarında bir artış görülürken, 6. sınıf öğrencilerinin puanlarında bir değişme gözlenmemektedir. Puanların aritmetik ortalamadan olan farkları hakkında bilgi veren standart sapma değerlerine bakıldığında ise, grubun öntest puanlarına göre sontest puanlarındaki değişkenlikte bir azalma meydana geldiği görülmektedir.

4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin öntest ve sontest puan ortalamaları arasında istatistiksel bir farklılık olup olmadığını anlamak için sınıflar hem kendi aralarında ayrı ayrı hem de ortalamaları birbirine yakın olması nedeniyle birlikte ele alınarak analiz edilmişlerdir. Öntest ve sontest puan ortalamalarına ait t-testi sonuçları Çizelge 9, 10, 11 ve 12’de verilmiştir.

Çizelge 9. 4, 5 ve 6. Sınıf Düzeyindeki Tüm Öğrencilerin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”ndaki Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarına Ait t-testi Sonuçları

Ölçüm (DÇÖEDÖ)	N	X	S	sd	t	p
Öntest	96	159,99	21,26	95	2,32	,023
Sontest	96	165,33	16,72			

Analiz sonucunda öğrencilerin “Zaman Yönetimi Programı” uygulama sonrasında ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini algılamalarında istatistiksel açıdan manidar bir yükselme olduğu görülmüştür [$t(94) = 2,32, p < ,05$]. Öğrencilerin program uygulanmadan önce form puanları ortalaması $X=159,99$ iken program uygulandıktan sonra $X= 165,33$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu doğrultusunda “Zaman Yönetimi Programı”nın, öğrencilerin ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini algılamalarını olumlu yönde yükselttiği söylenebilir. Ancak formdan alınabilecek en yüksek puanın 210 olacağı düşünülürse, programın öğrencilerin zaman yönetimi konusundaki bilgi ve becerilerini daha da geliştirmesi gerektiği görülecektir. Burada vurgulanması gereken nokta, öğrencilerin öntest puan ortalamalarının, sontest puan ortalamalarına yakın olmasıdır. Bunun önemli nedeni, öğrencilerin programa girmeden önceki zaman yönetimi konusundaki algılarıdır. Öğrencilerin zaman yönetimi konusunda bilgi sahibi olmamaları, onların günlük yaşamda kendilerini daha olumlu algıladıklarını ve bu nedenle daha olumlu yönde işaretleme yapmalarına neden olmuş olabilir.

Aşağıda 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar farkların olup olmadığı her sınıf düzeyi için ayrı olarak verilmiştir.

a) 4. Sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar bir fark var mıdır?

4. sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”ndaki öntest ve sontest ortalama puanları arasındaki farkın anlamlılığı için t-testi sonuçları Çizelge 10’da verilmiştir.

Çizelge 10. 4. Sınıf Öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”ndaki Öntest ve Sontest Puan Ortalamaları t-testi Sonuçları

Ölçüm (DÇÖEDÖ)	N	X	S	sd	t	p
Öntest	32	164,88	12,07	31	3,99	,000
Sontest	32	174,22	11,30			

Çizelge 10, 4. sınıf öğrencilerinin “Zaman Yönetimi Programı”nı uygulama sonrasında, ders çalışma ve öğrenme etkinliklerine katkısı bakımından olumlu yönde

algıladıklarını ve bu durum öğrencilerin puanlarında anlamlı bir yükselmeye yol açtığını göstermektedir [$t_{(31)} = 3,99$, $p < ,01$]. Öğrencilerin formdan elde ettikleri puan ortalamaları, program uygulanmadan önce $X=164,88$ iken, program uygulandıktan sonra $X= 174,22$ 'e yükselmiştir. Bu durum, “Zaman Yönetimi Programı”nın, 4. sınıf öğrencilerinde ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini algılamaları bakımından olumlu bir yükselmeye neden olduğunu göstermektedir.

b) 5. Sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar bir fark var mıdır?

5. sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”ndaki öntest ve sontest puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı için t-testi yapılmış ve sonuçları Çizelge 11’de verilmiştir.

Çizelge 11. 5. Sınıf Öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”ndaki Öntest ve Sontest Puan Ortalamaları t-testi Sonuçları

Ölçüm (DÇÖEDÖ)	N	X	S	sd	t	p
Öntest	32	156,16	16,39	31	2,51	,017
Sontest	32	162,58	15,56			

Çizelge 11, 5. sınıf öğrencilerinin “Zaman Yönetimi Programı”nı uygulama sonrasında, ders çalışma ve öğrenme etkinliklerine katkısı bakımından olumlu yönde algıladıklarını ve bu durum öğrencilerin puanlarında anlamlı bir yükselmeye yol açtığını göstermektedir [$t_{(30)} = 2,51$, $p < ,05$]. Öğrencilerin program uygulama yapılmadan önce form puanları ortalaması $X=156,16$ iken program uygulandıktan sonra $X= 162,58$ 'e yükselmiştir. Bu bulgu, zaman yönetimi programının, 5. sınıf öğrencilerin ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini algılamalarını olumlu olarak yükseltmiştir.

c) 6. Sınıf öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar bir fark var mıdır?

Bu alt probleme yanıt bulabilmek için, öntest ve sontest puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlılığı için t-testi yapılmış ve sonuçları Çizelge 12’de verilmiştir.

Çizelge 12. 6. Sınıf Öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”ndaki Öntest ve Sontest Puan Ortalamaları t-testi Sonuçları

Ölçüm (DÇÖEDÖ)	N	X	S	sd	t	p
Öntest	32	158,81	30,39	31	,048	,096
Sontest	32	159,09	18,87			

Çizelge 12, 6. sınıf öğrencilerinin “Zaman Yönetimi Programı”nı uygulama sonrasında, ders çalışma ve öğrenme etkinliklerine katkısı bakımından olumlu yönde algılamadıklarını göstermektedir. Öğrencilerin puanlarına ilişkin öntest-sontest ortalamaları arasındaki önemli bir farkın elde edilmesi bu duruma neden olmuştur. Sonuç olarak “Zaman Yönetimi Programı”nın 6. sınıflarda etkili olmadığı söylenebilir [$t_{(31)} = ,048$, $p > ,05$].

5. Alt Problem: “*Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu*”na ait öntest puanları kontrol edildiğinde, öğrencilerin sontest puanları sınıf düzeyine göre anlamlı bir farklılık göstermekte midir?

Bu alt problem için kovaryans analizi (ANCOVA) tekniğinden yararlanılmış ve sonuçlar Çizelge 13’te verilmiştir.

Çizelge 13. “Sınıf Düzeyi” x “Öntest Puanları”nın Ortak Etki Testi Sonuçları
Bağımlı Değişken: SONTTEST

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı (Tip III)	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Düzeltilmiş Model	4804,472 ^a	5	960,894	3,994	,003
Sınıf	98,119	2	49,960	,204	,816
Öntestöğr.	795,650	1	795,657	3,307	,072
Sınıf x Öntestöğr.	233,949	2	116,975	,486	,617
Hata	21651,434	90	240,571		
Toplam	2654927,000	96			
Düzeltilmiş Toplam	26455,906	95			

a. $R^2= ,182$ (Düzeltilmiş $R^2= ,136$)

Çizelge 13'e bakıldığında, öğrencilerin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu” sontest puanları üzerinde “sınıf düzeyi” x “öntest puanları”nın ortak etkisinin anlamsız olduğu görülmektedir [$F_{(2-90)} = 0,48, p>,05$]. Bu sonuç farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin öntest puanlarına bağlı olarak öğrencilerin sontest puanlarının yordanmasına ilişkin hesaplanan regresyon doğrularının eğimlerinin eşit olduğunu göstermektedir.

Çizelge 14'te öğrencilerin sınıf düzeylerine göre betimsel istatistikleri verilmiştir.

Çizelge 14. 4, 5 ve 6. Sınıf Öğrencilerinin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”dan Elde Ettikleri Puanların Sınıf Düzeyine Göre Betimsel İstatistikleri

Sınıf Düzeyi	N	Ortalama	Düzeltilmiş Ortalama
4	32	174,22	172,580
5	32	163,09	163,537
6	32	159,09	159,204

Öğrencilerin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Öğrenci Formu”na ait sontest puanları; 4. sınıflar için, 174,22, 5. sınıflar için 163,09 ve 6. sınıflar için de 159,20'dir. Formdan elde edilen puanların öntest puanlarına göre düzeltilmiş ortalama puanları 4. sınıflar için 172,58, 5.sınıflar için 163,54 ve 6. sınıflar için de 159,20'dir. Sınıf düzeyi yükseldikçe, ortalama puanların düşmekte olduğu görülmektedir. Öğrencilerin ortalama puanları ile öntest puanlarına göre düzeltilmiş ortalama puanları birbirine oldukça yakın görülmektedir.

Öğrencilerin düzeltilmiş sontest ortalama puanları arasında gözlenen farkın anlamlı olup olmadığına ilişkin ANCOVA sonuçları Çizelge 15'te verilmiştir.

Çizelge 15. Öntest Puanlarına Göre Düzeltilmiş Sontest Puanlarının Sınıf Düzeyine Göre ANCOVA Sonuçları

Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	p
Öntest	639,523	1	639,523	2,688	,104
Sınıf Düzeyi	3410,017	3	1705,008	7,167	,001
Hata	21885,383	92	237,885		
Toplam	2654927,00	96			

ANCOVA sonuçlarına göre, farklı sınıf düzeylerindeki öğrencilerin ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini değerlendirme ölçeğinden elde ettikleri sontest puanları ile, öntest puanları ve düzeltilmiş ortalama puanları arasında anlamlı bir fark bulunmamıştır [$F_{(3-92)} = 7,16, p > .05$].

6. Alt Problem: “*Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Veli Formu*”na ait öntest ve sontest puan ortalamaları arasında manidar bir fark var mıdır?

Çalışmaya yeteri kadar veli katılmaması nedeniyle 4, 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin velileri birlikte ele alınarak analize tabii tutulmuşlardır. Buna göre velilerin öntest ve sontest puan ortalamalarına ait t-testi sonuçları Çizelge 16’da verilmiştir.

Çizelge 16. Velilerin “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Veli Formu”ndaki

Öntest ve Sontest Puan Ortalamalarının t-testi Sonuçları

Ölçüm (DÇÖEDÖ)	N	X	S	sd	t	p
Öntest	46	154	26,86	45	1,09	,24
Sontest	46	159	21,75			

Program uygulandıktan sonra velilerin, çocuklarının ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini algılamalarında manidar bir yükselme görülmemiştir. Buna rağmen sontest puanlarında önteste göre bir yükselme görülmektedir. Puanlar arasında istatistiksel açıdan fark çıkmama nedeni, velilerin hem yürütülen programla ilgili çalışmalara hem de öğrencilerin evdeki çalışmalarına yeteri kadar ilgi göstermemeleri neden olmuş olabilir. Bu

durum, programın uygulanması sürecinde, velilerle ilgili yeni önlemlerin alınmasını gerekli kılmaktadır.

7. Alt Problem: *Öğrencilerin program sonunda kendilerini değerlendirdikleri “Özdeğerlendirme Formu”na verdikleri yanıtların dağılımı nasıldır?*

4, 5 ve 6. sınıf öğrencileri birlikte ele alınarak değerlendirilmişlerdir. Buna göre özdeğerlendirme formunda yer alan ifadelere verilen yanıtların öğrencilerin verdikleri yanıt sayılarına göre dağılımları Çizelge 17’de verilmiştir.

Çizelge 17. Öğrencilerin Özdeğerlendirme Formuna Verdikleri Yanıtların Dağılımları

Zaman Yönetimi Programı Özdeğerlendirme Formu			
İfadeler	Dereceler		
	(1)	(2)	(3)
1. Projeye katılmaktan mutluluk duydum.	---	8	92
2. Zamanı yönetmenin okuldaki başarıyı artırdığını gördüm.	3	25	72
3. Proje boyunca ilgili ve istekliydim	2	18	80
4. Projede ele alınan konuları dikkatle dinledim.	3	13	84
5. Zaman yönetimi konusunda yeni ve önemli bilgiler edindim.	2	16	82
6. Zamanın etkili ve planlı kullanılmasının önemini fark ettim.	---	15	85
7. Projeden günlük hedef belirleme alışkanlığı kazandım.	1	23	76
8. Projedeki etkinliklerin tümüne aktif olarak katıldım.	2	25	73
9. Proje bitiminde sorumluluk alabileceğimi gördüm.	3	21	76
10. Zaman yönetimi programının yaşamımı değiştirdiğini fark ettim.	4	16	80

Çizelgeden de görüleceği gibi, öğrencilerin program bitimindeki özdeğerlendirmeleri önemli ölçüde olumlu düzeyde toplanmıştır. Bu formdan elde edilen bilgiler, öğrencilerin zaman yönetimi konusunda, programın öngördüğü becerileri önemli ölçüde kazandıkları yönünde ipucu vermektedir.

8. Alt Problem: *Öğrenciler, veliler ve öğretmenler program sonunda sorulan açık uçlu sorularla programı nasıl değerlendirmişlerdir?*

Öğrencilerin açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar kendi içlerinde benzerliklerine göre gruplanmıştır. Grubun ortalama %75’inin verdiği ortak yanıtlar dikkate alındığında öğrenciler;

plan yapmayı,
zamanı verimli kullanmayı,
sorumluluk üstlenmeyi,
hedef belirlemeyi,
motive olmayı,
okuma yöntemlerini,
televizyonun kendilerine zararlı olduğunu,
tekrar yapmayı

öğrendiklerini söylemekte ve bunları yaşantılarında kullanacaklarını da belirtmektedirler.

Velilerin de açık uçlu sorulara verdikleri yanıtlar kendi içlerinde benzerliklerine göre gruplanarak değerlendirilmiştir. Veli grubunun ortalama %75'inin ortak verdiği yanıtlar dikkate alındığında velilerin ortalama %75'i çocuklarının;

plan yapmayı,
zamanı verimli kullanmayı,
sorumluluk üstlenmeyi,
tekrar yapmayı

öğrendiklerini söylemişlerdir. Aynı zamanda bunları yaşantılarında kullanacaklarını belirtmişlerdir.

Aynı sorulara 4. ve 5. sınıf öğretmenlerinin verdikleri yanıtlara bakıldığında; programı; kapsamlı ve yararlı buldukları, öğrencilerinin plan yapma konusunda yeni davranışlar kazandıkları, derse hazırlıklı gelme konusunda hevesli oldukları, zamanlama konusunda yol aldıkları biçiminde görüş bildirmişlerdir. 6. sınıf öğretmeni ise; velilerin programa ilgi göstermediklerini, öğrencilerin çalışmayı tam olarak anlayamadıklarını, projenin sınıf düzeyine daha uygun duruma getirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Öğrenci, veli ve öğretmen görüşleri genel olarak dikkate alındığında, "Zaman Yönetimi Programı"nın öğrencilere özellikle "plan yapma, zamanı verimli kullanma ve sorumluluk üstlenme" konularında katkı sağladığı görülmektedir. Ancak programın gerçekleştirmek istediği başka amaçlarının da bulunması ve 6. sınıf öğretmenin görüşleri dikkate alındığında, "Zaman Yönetimi Programı"nın etkililiğini artırmak için bazı önlemlerin alınması gerektiği ortaya çıkmaktadır.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmadan elde edilen sonuçlar ve sonuçlara dayanarak yapılabilecek öneriler aşağıda kısaca özetlenmiştir.

6.1. Sonuçlar

“Zaman Yönetimi Programı”nın etkililiğini belirlemek için kullanılan “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Form”larından elde edilen puan ortalamalarına ve t-testi sonuçlarına bakıldığında, programın 6. sınıfta okuyan öğrencilere göre, 4. ve 5. sınıf öğrencileri üzerinde daha etkili olduğu görülmektedir. Öğretmen görüşleri de bu durumu desteklemektedir.

Ancak öğrencilerin öntest puanları kontrol edilerek yapılan kovaryans analizi sonucunda, sınıf düzeylerine göre sontest puanları arasında istatistiksel olarak manidar bir farklılığın olmadığı görülmektedir. Bu durum, “Zaman Yönetimi Programı”nın, uygulama koşullarının, öğrenci grubunun ve yürütülen öğretim etkinliklerinin tekrar gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

Hem sınıflara göre ortalamalar arasındaki manidar farklılıklar hem de öğrencilerin, velilerin ve öğretmenlerin programa ilişkin olumlu görüşleri “Zaman Yönetimi Programı”nın, öğrencilerin ders çalışma ve öğrenme etkinliklerini algılamalarını olumlu yönde yükselttiği söylenilebilir. Ancak “Ders Çalışma ve Öğrenme Etkinliklerini Değerlendirme Form”undan alınabilecek en yüksek puanın 210 olacağı düşünülürse, programın öğrencilerin zaman yönetimi konusundaki bilgi ve becerilerini daha da geliştirmesi gerektiği görülecektir.

Burada vurgulanması gereken nokta, öğrencilerin öntest puan ortalamalarının, sontest puan ortalamalarına yakın olmasıdır. Bunun önemli nedeni, öğrencilerin programa girmeden önceki zaman yönetimi konusundaki algılarıdır. Öğrencilerin zaman yönetimi konusunda bilgi sahibi olmamaları, bugüne kadar kendi zamanlarını sanki etkili kullanıyorlarmış gibi algılamalarına yani kendilerini daha olumlu algılamalarına neden olmuş olabilir. Başka bir anlatımla, programa katılan öğrencilerin “zaman yönetimi”nin gerektirdiği özellikler (önkoşul davranışlar ve gereken bilgilerin, becerilerin eksikliği) konusunda yetersizlikleri öntestte, yer alan maddelere olumlu yönde yanıt vermelerine neden olmuş olabilir.

6.2. Öneriler

“Zaman Yönetimi Programı”nın uygulanmasından önce özellikle öğrencilerde zaman yönetiminin ne olduğuna ilişkin bir farkındalık çalışması yapılmalı ve öntest bundan sonra uygulanmalıdır.

Programda yer alan temel bilgi ve bu bilgilerin örnek durumlarda kullanılmasını içeren becerilerle ilgili bir bilgi testi hazırlanmalı, bu test program uygulanmadan önce öntest, programın bitiminde de sontest olarak uygulanmalı ve arada bir değişim olup olmadığına bu yolla da bakılmalıdır.

Programın uygulanması boyunca, her yeni konu işlenmeden önce konuya özgü sorular hazırlanmalı ve bu soruları öğrencilerin yazılı olarak yanıtlaması sağlanmalıdır. Alt konular bazında öğrenci bilgisi bu sorularla denetlenmelidir.

Programda yer alan kazanımlara ilişkin etkinliklerin ilgili beceriyi ne derece geliştirdiği, örnek olaylara dayalı açık uçlu sorularla denetlenmelidir.

Çalışmanın yapılacağı eğitim ortamının, yürütülecek uygulamalı çalışmalar için uygunluğu belirlenmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.

Projenin uygulanması süresince veli katılımının sağlanması için gerekli önlemler alınmalıdır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

1. Allan, J. (1999), **Takımınızın Yeteneklerini Geliştirmede Zaman Yönetimi**, Çev: Mehmet Zaman. Hayat Yayınları, İstanbul.
2. Ar, E. ve Baykul, Y. (1983), Lisans Düzeyindeki Öğretimin Değerlendirilmesi, **Askeri Yatılı Okul Koşullarında Lisans Düzeyindeki Eğitim Sempozyumu Bildiri Metinleri**, 3-5 Mayıs, İstanbul.
3. Ataklı, A. (1993), **İlkokullarda Yönetici Davranışlarının Öğretmenlerin Verimliliğine Etkisi**, Yayınlanmamış Doktora Tezi. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. Ankara
4. Baltaş, A. (2003), **Stres Altında Ezilmeden Öğrenmede ve Sınavlarda Üstün Başarı**, Remzi Kitapevi, İstanbul.
5. Baltaş, A ve Zuhal B. (1997), **Stres ve Başa Çıkma Yolları**, Remzi Kitapevi, 16. basım, İstanbul.
6. Baykul, Y. (1997), **İlkokullarda Matematik Öğretimi**, İkinci Baskı, Ankara.
7. Cüceloğlu, D. (1991), **İnsan ve Davranışı**, Remzi Kitapevi, 2. basım, İstanbul.
8. Cüceloğlu, D. (1999), **İçimizdeki Çocuk**, Remzi Kitapevi, 23. basım, İstanbul.
9. Demirel, Ö. (2000), **Kuramdan Uygulamaya Eğitimde Program Geliştirme**, Pegem A Yayıncılık, 3. baskı, Ankara.
10. Erden, M. ve Yasemin A. (2001), **Gelişim ve Öğrenme**, Arkadaş Yayınevi, Ankara.
11. Erkan, S. (2004), **Örnek Grup Rehberliği Etkinlikleri**, Pegem A Yayınları, 6. baskı, Ankara.
12. Ertürk, S. (1979), **Eğitimde Program Geliştirme**, Yelkentepe Yayınları, No: 4, Ankara.
13. Fields, J. C. (1994), **Total Quality for Schools; A guide for Implementation**. ASQC Quality Pres. Wisconsin.

14. Goleman, D. (1998), **Duygusal Zekâ Neden IQ'dan Daha Önemlidir?** Çev: Banu Seçkin Yüksel, Varlık Yayınları, İstanbul.
15. Gürer, B. (1981), **Eğitim Harcamalarının Verimliliği**, TC. DPT Yayın No: 1754-SPD: 331, Ankara.
16. Hofferth, S. L., John F. S. (2000), How American Children Spend Their Time. **Journal of Marriage and the Family**, 63(2), p:295-248, May 2001.
17. Josephs, R. (1994), **Zaman Yönetimi**, Çev: Özlem Koşar, Epsilon Yayınları, İstanbul.
18. Kulaksızoğlu, A. (edi.) vd. (2004), **Örnek Grup Rehberlik Programları**, Nobel Yayınları, Ankara.
19. Lakein, A. (1997), **Zaman Hayattır**, Çev: Selda Tezcan, Rota Yayınları, 2. baskı, İstanbul.
20. Mackenzie, R. A.. (1987), **Zaman Tuzağı**, Çev: Yakut Güneri, İlgı Yayınları, İstanbul.
21. Martin, M.; Cynthia W.- Greenwood (edi.) (2002), **Çocuğunuzun Okulla ilgili Sorunlarını Çözebilirsiniz**. Çev: Fatma Zengin Dağdır, Sistem Yayıncılık, 3. Basım, İstanbul.
22. MEB (2005), **Milli Eğitim İstatistikleri 2004-2005**, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Ankara.
23. MPM (1997), **Yönetici ve Öğretmen Gözüyle: Eğitimde Verimlilik Nasıl Sağlanır?** Yazı Yarışmasında Ödül Kazanan Yazılar, MPM Yayını, Yayın No: 597. Ankara.
24. Önder, A. (2004), **Yaşayarak Öğrenme İçin Eğitici Drama**, Epsilon Yayıncılık, 6. Baskı, İstanbul.
25. Özakpınar, Y. (2001), **Verimli Ders Çalışmanın Psikolojik Koşulları**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

26. Prokopenko, J. (2003), **Verimlilik Yönetimi Uygulamalı El Kitabı**, Çev: Olcay Baykal ve diğerleri. MPM Yayını, Yayın No: 476. Ankara.
27. Raffini, J. P. (1996), **150 Ways to Increase Intrinsic Motivation in The Classroom**, A Simon ve Schuster Company. Massachusetts.
28. Scoot, M. (1997), **Zaman Yönetimi**, Çev: Aslı Çingil Çelik, Rota Yayınları, İstanbul.
29. Sears, W. ve Martha S. (2004), **Başarılı Çocuk; Çocuklarınızın İyi Yetiştirilmesi İçin Neler Yapabilirsiniz?**, Çev: Özlem Gültekin. Boyner Yayınları, 2. Baskı, İstanbul.
30. Shapiro, L. (2004), **Yüksek EQ'lu Bir Çocuk Yetiştirmek; Anne Babalar İçin Duygusal Zekâ Rehberi**, Çev: Ümran Kartal. Varlık Yayınları, 8. Basım, İstanbul.
31. Smith, W. H. (1998), **Hayatı ve Zamanı Yönetmenin 10 Doğal Yasası**, Çev: Adalet Çelbiş, Sistem Yayınları, İstanbul.
32. TDK (1969), **Türkçe Sözlük**, TDK Yayınları, 5. Baskı, Ankara.
33. Telman, Nursel, **Etkin Öğrenme Yöntemleri**, Epsilon Yayıncılık, İstanbul.
34. Topaç, Y. ve Orhan A. (2004), **İnsan İçin Eğitim- Yönetim- İletişim Değişim**, Gümrük Müsteşarlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Yayınları. Yayın No:54, Ankara.
35. Townsend, R. (1997), **Öğrenme Zenginliği**, Çev: Pelin Sıral. Sistem Yayıncılık, İstanbul.
36. Turan, R. (2003), **Eğitim Sorunlarına Eğitimci Bir Yaklaşım**, Eğitim-SEN Yayınları, Ankara.
37. Türkel, S. (1999), **Zaman Yönetimi Semineri Ders Notları**, MPM, Mersin.
38. Türkkan, R. O. (1997), **Kolay ve İyi Öğrenme Teknikleri**, Alfa Yayınları, İstanbul.
39. Uğur, A. (2000), **Zaman Yönetimi**, Araştırma Raporu, spiral cilt, Ankara.

40. Woodhall, M. ve Serin, N. (1974), **Eğitim Planlamasında Maliyet-Fayda Analizi**, Talim ve Terbiye Dairesi Yayınları 24, Eğitim Planlamasının İlkeleri Serisi, 5, Milli Eğitim Basımevi, Ankara.
41. Yavuz, K. E. (2004), **Ergenlik Döneminde Yaşam Becerileri Eğitimi Program ve Uygulamaları**, Ceceli Yayınları, Ankara.
42. Yavuzer, H. (1994), **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul.
43. Yavuzer, H. (1999), **Çocuk Eğitimi El Kitabı**, Remzi Kitapevi, 8. Basım, İstanbul.
44. Yıldırım, R. (2003), **Öğrenmeyi Öğrenmek**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
45. Yılmaz, E. (2004), **Öğrenciler ve Öğretmenler İçin NLP**, Sistem Yayıncılık, İstanbul.
46. Yörükoğlu, A. (1993), **Çocuk Ruh Sağlığı**, Özgür Yayın Dağıtım, 18. Basım, İstanbul.
47. http://www.usaweekend.com/01_issues/010826/010826schools.html Erişim tarihi:12.09.2005.
48. <http://www.nichd.nih.gov/about/cpr/dbs/pubs/ti11.pdf> Erişim tarihi:12.09.2005.
49. ceel.psc.isr.umich.edu/pubs/papers/ceel012-00.pdf Erişim tarihi:12.09.2005.

